

Bilaga 3.

Redovisning av familjer

I denna bilaga beskrivs möjligheterna att belysa barns familjeförhållanden utifrån SCB:s befolkningsregister och de urvalsundersökningar som används i rapporten.

SCB:s befolkningsregister

Befolkningsregistret kan inte ge en fullständig bild av hela befolkningens familjetillhörighet men för barnfamiljer kan man komma ganska långt. Registret är baserat på uppgifter från folkbokföringen.

Bo med de biologiska föräldrarna

På senare år har uppgifter om biologiska föräldrar gjorts tillgängliga för statistikframställning. Det har gjort det möjligt att för alla barn avgöra om huruvida de är folkbokförda på samma fastighet som sina bägge biologiska föräldrar, med enbart mamman, enbart pappan eller inte med någon av dem.

Föräldrar kan naturligtvis vara skrivna på samma fastighet men bo i olika lägenheter inom fastigheten. Detta torde vara så sällan förekommande att det i praktiken inte ställer till några problem vid tolkning av resultaten.

Ensamstående och sammanboende föräldrar

Att ett barn är folkbokfört tillsammans med endast mamman eller endast pappan betyder emellertid inte nödvändigtvis att barnet bor tillsammans med en ensamstående förälder, utan endast att t.ex. mamman inte lever tillsammans med barnets far. Mamman eller pappan kan vara *gift* med någon annan än barnets biologiska förälder och då finns det information om detta genom samhörighetsbeteckningen mellan äkta makar. Detta innebär att vi kan få den faktiska familjesituationen för samtliga barn i gifta familjer.

Om mamman eller pappan är *sambo* med någon annan än barnets biologiska förälder finns information endast i de fall paret har gemensamma barn. Barn i sambofamiljer som har gemensamma barn kan alltså klassificeras rätt

Barn i övriga sambofamiljer, familjer där alla barn är särkullsbarn, blir felaktigt klassificerade som barn med ensamstående förälder.

En jämförelse av uppgifterna från befolkningsregistret med uppgifter från urvalsundersökningen HEK, (som beskrivs nedan) ger en uppfattning om hur stora fel det finns i registrets skattningar av antalet barn i olika typer av familjer.

Barn 0-17 år efter föräldrarnas sammanboendeform år 2002

Sammanboendeform	Enligt befolkningsregistret		Enligt HEK	
	Antal (1000-tal)	Andel (%)	Antal (1000-tal)	Andel (%)
Barn till sammanboende	1 516	78,1	1 606	80,9
Därav: Giftna	1 085	55,9	1 096	55,2
Sambor med gemensamma barn	430	22,2	457	23,0
Sambor med enbart särkullsbarn	52	2,6
Barn till ensamstående män	66	3,4	70	3,5
Barn till ensamstående kvinnor	354	18,2	309	15,5
Flyttat hemifrån eller ofullständiga uppgifter	5	0,3	.	.
Samtliga barn	1 941	100,0	1 985	100,0

Barnen till sambor med enbart särkullsbarn, som enligt HEK:s skattning är ca 50 000, räknas som barn till ensamstående män eller som barn till ensamstående kvinnor i befolkningsregistret. De flesta av dem finns i gruppen barn till ensamstående kvinnor, som ju innehåller 45 000 fler barn i uppgifterna från registret.

En utförlig genomgång av problemen med att redovisa ensamstående och sammanboende utifrån befolkningsregistret finns i artikeln "Ensamstående och sammanboende i folkbokföringen, taxeringen och i verkligheten" av Åke Nilsson, publicerad i "Välfärd och ofärd på 90-talet" rapport 100 i serien Levnadsförhållanden.¹

Nollåringar

Mycket tyder på att andelen 0-åringar som lever med endast mamman överskattas när man använder befolkningsregistren som källa. Skälen är två. Föräldrar som nyligen har flyttat samman kanske inte hunnit anmäla adressförändring före årsskiftet. En annan förklaring kan vara att man, när statistiken framställs, inte alltid hunnit få information om båda föräldrarnas personnummer. Samboföräldrar ska anmäla faderskap och det kan dröja innan en sådan anmälan görs och blir registrerad. När det inte finns en sådan anmälan registrerad kommer mamman att betecknas som ensamstående i statistiken. Här har vi sökt undvika fel av detta slag genom att vänta med uppgifter om faderns personnummer till den 31 mars 2004 för de barn som föddes 2003. Vid den tidpunkten har vi uppgifter om fader för de allra flesta barn.

Efter allt att döma får vi dock fortfarande en ganska stor överskattning av andelen barn med ensamstående mamma. Det gäller särskilt först-

födda. Stora urvalsundersökningar som ULF och AKU visar att andelen 0-åringar med ensamstående mamma snarast är 3-6 procent och inte uppemot 10 procent som befolkningsregistret visar.

Bo där man är folkbokförd

Vid framställning av familjestatistik utifrån befolkningsregistren har vi utgått från att folkbokföringen speglar det verkliga boendet. Så torde det också vara i de allra flesta fall. Men det kan naturligtvis förekomma fel. Bokföringsförhållandena speglar inte alltid det verkliga boendet.

Ibland framstår även mycket unga barn i registret som om de bodde på egen hand. Vi har antagit att det rör sig om bokföringsfel och räknat alla barn under 16 år som hemmaboende. Även barn 16-21 år kan bo hos föräldrarna men framstå som ej hemmaboende. En grupp av sådana barn är vissa ungdomar som invandrat efter att de fyllt 18. De saknar ofta uppgift om föräldrar. Det gör att även om de bor med en förälder syns inte detta i registret. Ett större fel är att många ungdomar flyttar hemifrån utan att anmäla detta till folkbokföringen och därför felaktigt framstår som hemmaboende.

En brist i befolkningsregistren är avsaknaden av uppgifter om s.k. växelvis boende för barn med separerade föräldrar. Barnen är skrivna hos endast en av föräldrarna även om de bor lika mycket hos mamma som hos pappa. Åren 2000/2001 (ULF) uppskattas 4 procent av alla barn 0-17 år bo växelvis.

Urvalsundersökningar

I urvalsundersökningar tar man reda på familjens sammansättning genom frågor direkt till de utvalda personerna. I de flesta undersökningar kan endast vuxna vara urvalspersoner. I Under-

¹ Utgiven av SCB 2003

sökningen av levnadsförhållanden, (ULF), har dock barn från 10 års ålder tagits med som urvalspersoner sedan år 2000.

Då urvalspersonerna svarar själva om familjens sammansättning har urvalsundersökningar inte samma brist som befolkningsregistret vad gäller uppgifter om barn i sambofamiljer. Man har å andra sidan dels slumpfel, beroende på en begränsad urvalsstorlek, dels problem med bortfall. Bortfall kan snedvrída resultaten.

Bilaga 5 "Utnyttjade surveyer - genomförande och skattningsmetoder" ger en teknisk beskrivning av undersökningarna.

Arbetskraftsundersökningen (AKU)

För barnstatistiken utnyttjas urvalet från samtliga tolv månadsundersökningar och skattningsarna från undersökningen avser medelvärden över året.

Urvalspersonerna uppger om de är gifta, sambor eller ensamstående samt anger antalet hemmaboende barn, deras födelseår och månad. Därigenom kan man få information om antalet hemmaboende barn i olika åldrar och om andelen som bor med sammanboende föräldrar (gifta eller sambor) respektive med ensamstående mamma eller pappa. AKU har ett individurval. Uppgifter om eventuell make/maka eller sambo samlas inte in. Man kan alltså inte ge uppgifter för båda föräldrarna i familjen. Uppgifterna om antalet barn som bor med sammanboende föräldrar eller med ensamstående mor har tagits fram utifrån intervjuer med kvinnor och uppgifterna om antal barn som bor med ensamstående far utifrån intervjuer med män.

Undersökningen om hushållens ekonomi (HEK)

Uppgifter om urvalspersonernas familjesituation inhämtas genom en telefonintervju som genomförs i början av året efter inkomståret. Familjesituationen avser det gångna årsskiftet, dvs. slutet av inkomståret. Frågorna i intervjun avser samtliga familjemedlemmar som bor tillsammans. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden.

Undersökningen om befolkningens levnadsförhållanden (ULF)

Intervjupersonerna besvarar frågor om sammansättningen av det hushåll de tillhör. De

besvarar också ett antal frågor om make/makas förhållanden. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden.

Statistikkällorna, sammanfattning

Släktskap mellan barn och vuxna

Olika statistikkällor ger mer eller mindre detaljerad information om barnens familjer. Ur registret över totalbefolkningen (RTB) kan man få fram statistik över andelen barn som är folkbokförda hos båda, en eller ingen av sina biologiska/adoptivföräldrar. Sådan information kan vanligtvis inte erhållas från urvalsundersökningar, eftersom man inte frågar om biologiskt släktskap inom familjen. Ett undantag är ULF där man frågar om detta när man har fördjupning inom området sociala relationer och familj. Det skedde senast åren 2000/2001 och återkommer 2008/2009

Gifta, sambor, ensamstående

I befolkningsregistret kan man inte få uppgifter om sambor med enbart särkullsbarn. För att få sådana uppgifter måste man tillfråga personerna själva. Detta görs i urvalsundersökningarna.

När det gäller de allra yngsta barnen ger urvalsundersökningarna viktig information då befolkningsregistret kraftigt överskattar andelen barn med ensamstående förälder bland dessa.

Hemmaboende barn och ungdomar efter föräldrarnas sammanboendeform enligt olika källor. Antal

Ålder Kön	Sammanboende			Ensamstående			Samtliga
	Gifta	Sambor	Summa	Far	Mor	Summa	
RTB 2002							
0 år	42 835	43 821	86 656	291	8 974	9 265	96 026
1-5 år	238 717	154 579	393 296	6 302	58 662	64 964	458 853
6-12 år	458 074	167 439	625 513	29 582	159 787	189 369	816 146
13-17 år	345 832	64 357	410 189	29 965	126 590	156 555	569 885
0-17 år	1 085 458	430 196	1 515 654	66 140	354 013	420 153	1 940 910
HEK 2002							
0 år	-	-	85 806	0	2 479	2 479	88 285
1-5 år	-	-	396 328	4 662	55 477	60 139	456 467
6-12 år	-	-	664 568	33 619	149 463	183 082	847 650
13-17 år	-	-	414 115	23 126	96 395	119 521	533 636
0-17 år	-	-	1 560 817	61 407	303 814	365 221	1 926 038
RTB 2003							
0 år	44 082	45 957	90 039	322	8 704	9 026	99 230
1-5 år	241 656	159 296	400 952	6 569	57 193	63 762	465 424
6-12 år	436 083	164 388	600 471	29 225	151 383	180 608	782 544
13-17 år	350 623	73 594	424 217	32 357	134 220	166 577	594 238
0-17 år	1 072 444	443 235	1 515 679	68 473	351 500	419 973	1 941 436
AKU 2003							
0 år	-	-	95 500	400	4 200	4 600	100 100
1-5 år	-	-	432 200	16 000	47 800	63 800	496 000
6-12 år	-	-	695 700	62 300	130 000	192 300	888 000
13-17 år	-	-	477 800	44 100	105 800	149 900	627 700
0-17 år	-	-	1 701 200	123 200	287 800	411 000	2 112 200
ULF 2003							
0 år	19 400	32 200	51 600	0	1 900	1 900	53 500
1-5 år	234 400	171 300	405 600	14 100	50 100	64 200	469 800
6-12 år	433 600	166 300	599 900	33 000	103 200	136 200	736 000
13-17 år	359 400	91 900	451 300	43 300	98 100	141 400	592 700
1-17 år	1 027 400	429 400	1 456 800	90 400	251 400	341 800	1 798 600
0-17 år	1 046 800	461 700	1 508 400	90 400	253 300	343 700	1 852 100

I RTB och HEK redovisas familjesituationen vid årets slut.

I AKU och ULF redovisas familjesituationen vid intervju tillfället dvs i praktiken ett slags medelvärde över året.

Information om hur antalet barn i olika åldrar räknas fram i undersökningarna AKU, ULF, HEK och FU finns i bilaga 1 "Antalet barn".

I siffrorna från RTB, kolumnen "Samtliga", ingår förutom barnen i kategorierna bildade efter föräldrarnas sammanboendeform även grupperna ej hemmaboende barn och barn med ofullständiga uppgifter i folkbokföringen, i vilka ingår omkring 6 000 barn 0-17 år.

Hemmaboende barn och ungdomar efter föräldrarnas sammanboendeform enligt olika källor. Procent

Ålder Kön	Sammanboende			Ensamstående			Samtliga
	Gifta	Sambor	Summa	Far	Mor	Summa	
RTB 2002							
0 år	45	46	90	0	9	10	100
1-5 år	52	34	86	1	13	14	100
6-12 år	56	21	77	4	20	23	100
13-17 år	61	11	72	5	22	27	100
0-17 år	56	22	78	3	18	22	100
HEK 2002							
0 år	-	-	97	0	3	3	100
1-5 år	-	-	87	1	12	13	100
6-12 år	-	-	78	4	18	22	100
13-17 år	-	-	78	4	18	22	100
0-17 år	-	-	81	3	16	19	100
RTB 2003							
0 år	44	46	91	0	9	9	100
1-5 år	52	34	86	1	12	14	100
6-12 år	56	21	77	4	19	23	100
13-17 år	59	12	71	5	23	28	100
0-17 år	55	23	78	4	18	22	100
AKU 2003							
0 år	-	-	95	0	4	5	100
1-5 år	-	-	87	3	10	13	100
6-12 år	-	-	78	7	15	22	100
13-17 år	-	-	76	7	17	24	100
0-17 år	-	-	81	6	14	19	100
ULF 2003							
0 år	36	60	96	0	4	4	100
1-5 år	50	36	86	3	11	14	100
6-12 år	59	23	82	4	14	19	100
13-17 år	61	16	76	7	17	24	100
1-17 år	57	24	81	5	14	19	100
0-17 år	57	25	81	5	14	19	100

I RTB och HEK redovisas familjesituationen vid årets slut.

I AKU och ULF redovisas familjesituationen vid intervju tillfället dvs i praktiken ett slags medelvärde över året.

Information om hur antalet barn i olika åldrar räknas fram i undersökningarna AKU, ULF, HEK och FU finns i bilaga 1 "Antalet barn".
I siffrorna från RTB, kolumnen "Samtliga", ingår förutom barnen i kategorierna bildade efter föräldrarnas sammanboendeform även grupperna ej hemmaboende barn och barn med ofullständiga uppgifter i folkbokföringen, i vilka ingår omkring 6 000 barn 0-17 år.

